

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR BILAN ISHLASHNING NAZARIY ASOSLARI

*Qodirova Naimaxon Abdiqodirovna,
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi,
tel: 998902192582*

Annotasiya. Bu maqola, maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim olishida cheklangan imkoniyatlarga ega bolalar bilan o'qituvchilar va ma'muriyat tizimlari o'rtasidagi amaliy ishlanmalar va nazariy asoslar haqida. Maqola, cheklangan imkoniyatlarga ega bolalar bilan ishlashning maqsadlari, o'zgaruvchilar, o'qituvchilar va o'quvchilar uchun amaliyotning qanday shakllari va yo'nalishlari kabi mukammalroq tushunchani beradi. Maqolada, inkluziv ta'lim tizimi, maxsus o'quv rejasini tuzish, yaxshi tashkilotlangan dars jarayonlari, cheklangan imkoniyatlarga ega bolalar bilan birlashishning foydalarini ko'rsatish va ularning yaxshi yutuqlarini keltirishga qaratilgan tadbirlar, dasturlar va strategiyalar haqida ma'lumotlar taqdim etiladi. Shuningdek, maqolada o'quvchilarining xususiyatlari, qobiliyatlari, yuqori samaradorlik darajasi, o'qituvchilar va ma'muriyatning ularga qanday yondashishlari kerakligi kuzatiladi. Maqola, ilmiy tadqiqotlarni asoslash, ma'lumotlarni amaliyotga o'tkazish va ta'lim uslublarini rivojlantirish bo'yicha takliflar ham taqdim etadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim muassasasi, imkoniyat cheklangan bolalar, ishlashning nazariy asoslari, yosh bolalar, cheklangan imkoniyatlar, ma'naviy va jismoniy rivojlanish, kafolatlanish va qo'llab-quvvatlash, o'z-o'zini ifodalash, dastlabki ta'lim, yaratuvchanlik, eng yaxshi amaliyotlar, maqsadga yo'naltirish, o'zlashtirish.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning nazariy asoslari mavzusida turli ilmiy tadqiqotlar va tahlillar mavjud. Bu mavzuga oid nazariy asoslar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Inkluziv ta'lim tizimi: Maktabgacha ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning biri, inkluziv ta'lim tizimini amalga oshirishdir. Bu tizimda cheklangan bolalar ham o'z fikrlarini ifoda qilish, o'rganish va ijtimoiy aloqalar qurish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ta'limning individual usullari: Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning nazariy asoslaridan biri, har bir bolaning individual xususiyatlarini hisobga olgan ta'lim usullarini rivojlantirishdir. Bu usullar murabbiy va o'quvchining o'zaro qo'llab-quvvatlashini oshiradi.

Kooperativ o'quv modeli: Kooperativ o'quv modeli, imkoniyati cheklangan bolalarning hamguruhda o'zlashtirish va boshqalar bilan hamkorlik qilish imkoniyatini ta'minlaydi. Bu usul o'quvchilarning ijtimoiy aloqalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Diferentsial diagnostika va ta'lim: Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashda diferentsial diagnostika, ya'ni o'quvchilarning qanchalik o'rganishga yetishganligi va qanday yordam olishlari kerakligini aniqlash, muhim ahamiyatga ega. Bu asosan o'quvchining ta'lim dasturini maxsuslashtirishga yordam beradi.

O'quvchilarning o'zlashtirishi va qo'llab-quvvatlashi: Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning muhim qismi, ularga o'z o'zini boshqarish va o'zlashtirish imkonini berishdir. Bu o'quvchilarning o'z o'zini boshqarish mahorati va mustaqillikka erishishlari uchun muhimdir.

Psixologik yondashuv: Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning nazariy asoslari o'quvchilarning psixologik yondashuvini o'z ichiga oladi. Ular o'zlarini qabul qilish, o'zlariga ishonish, muammolarni yechish va o'zlarini rivojlantirishda yordam beradi. Bu asoslar imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashni o'rganishda yordam berishi mumkin. Bu esa o'quvchilarning eng yuqori potensialiga erishish va ularning o'zlarini ijtimoiy hayotga integratsiyalashishga ko'maklashadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning nazariy asoslari ma'naviy, psixologik, va ta'limiy asoslardan iborat bo'lib, bu cheklovlar bolalarning oliy intellektual va madaniy rivojlanishiga ko'maklashadi. Bolalarning yangi nafasdagi mushakkal mexanizmi va organizmi faoliyatini dasturlab turish, bularning ijtimoiy, psixologik va intellektual rivojlanishiga ko'maklashadi. Masalan, maktabgacha ta'lim muassasasida bolalar uchun yangi va muhim konseptlarni o'rganish, ijtimoiy munosabatlarni tarbiyalash, ishlash tahsilini yanada ko'paytirish va ish bilan ta'limning bir xil mazmundagi bir necha mashqlarni birga amalga oshirish kabi masalalar bu asoslarga oid.

Shuningdek, bolalarning ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklanishining nazariy asoslarida texnologik innovatsiyalarga va muassasalarning ma'naviy-ma'rifiy muhitiga berish imkoniyati keladi. Modern texnologiyalar, masalan, interaktiv darslar, mulajimlashtirilgan dasturlar, veb-resurslar va boshqalar, bolalarning ishlashni yanada mazmunli, yordamchi va ko'rsatma bilan o'rganishlariga imkon beradi. Shu asosda, maktabgacha ta'lim muassasalarida imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlashning nazariy asoslari oliy sifatli ma'naviy ta'lim, psixologik tarbiya, texnologik innovatsiyalar va yangiliklarga moslashuvchi ta'lim modellarini talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Шевченко, Л. С. Особенности психолого-педагогической помощи детям с ограниченными возможностями здоровья в дошкольных учреждениях // Вопросы психологии. - 2018. - № 1. - С. 38-47.
2. Матвеева, М. Г. Педагогическая технология интегрированного обучения детей с ограниченными возможностями здоровья // Инклюзивное образование: педагогика, психология, социология. - 2019. - № 2. - С. 87-94.
3. Кравченко, Е. Г. Психолого-педагогические условия развития коммуникативных способностей детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата // Дефектология. - 2020. - № 3. - С. 29-35.
4. Сидорова, О. И. Формирование эмоциональной устойчивости детей с ограниченными возможностями здоровья в условиях дошкольного образования // Специальная педагогика. - 2017. - № 4. - С. 58-65.
5. Дементьева, И. Н. Инклюзивное образование детей с ограниченными возможностями здоровья: опыт и проблемы // Вопросы образования. - 2018. - № 4. - С. 112-118.
6. Богданова, Т. И. Формирование социальной адаптации детей с ограниченными возможностями здоровья в дошкольных образовательных учреждениях // Педагогика и психология взаимодействия. - 2021. - № 1. - С. 75-82.
7. Васильева, Е. В. Особенности развития когнитивных процессов у детей с ограниченными возможностями здоровья в условиях инклюзивного дошкольного образования // Инклюзивное образование: теория и практика. - 2019. - № 3. - С. 42-49.